

Поляков М. А.
кандидат економічних наук,
приватний підприємець, м. Київ

Poliakov Maksym
Candidate of Economic Sciences,
Individual Entrepreneur, Kyiv

ПЛАНУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність розробки інвестиційної стратегії підприємства. Це є однією з умов ефективного функціонування підприємства, що виражається в підвищенні якості продукції, зниженні загальних витрат, розширенні виробничої бази і, як наслідок, підвищенні конкурентоспроможності на ринку товарів. Зазначається, що завданням стратегічного планування є розробка і обґрунтування стратегії розвитку підприємства на різних ринках, а метою – фіксування джерела одержання фінансових ресурсів, оцінка плати за використання з урахуванням вартості їх обслуговування. Визначено та розглянуто етапи стратегічного планування інвестиційної діяльності підприємства. Наведено основні джерела фінансування інвестицій, розглянуто основні групи реальних інвестицій по вирішуваним завданням. Визначено переваги та недоліки різних форм фінансування інвестиційної діяльності підприємства.

Ключові слова: економічна ефективність, прибуток, інвестиції, планування, інвестиційна діяльність, джерела фінансування, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. У ринковій економіці будь-яке підприємство намагається задля збереження свого стійкого стану знайти баланс між своїми внутрішніми можливостями та зовнішніми силами, тобто, для того щоб вижити, забезпечити зростання та розвиток свого економічного потенціалу, підприємство має чітко реагувати на всі зміни зовнішнього світу та мати здатність долати внутрішні обмеження.

В умовах ринкової економіки, швидкозмінності його кон'юнктури, стратегічне управління має забезпечувати стабільну виробничо-господарську діяльність підприємства, сталість доходів якого безпосередньо залежить від якості стратегічних рішень.

Вирішуючи лише тактичні завдання, підприємство не бачить своїх майбутніх можливостей, тож не може сподіватися на ефективність свого функціонування.

Однією з умов ефективного функціонування підприємства, що виражається в підвищенні якості продукції, зниженні загальних витрат, розширенні виробничої бази і, як наслідок, підвищенні конкурентоспроможності на ринку товарів, воно має інвестувати капітал у власний розвиток. Тому йому необхідно ретельно розробляти інвестиційну стратегію та постійно вдосконалювати її для досягнення вищевказаних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню планування інвестиційної діяльності підприємств присвячено праці вітчизняних та зарубіжних вчених: І. Ансофф, І. Бланк, А. Бутенко, В. Василенко, І. Відоменко, Н. Демчук, В. Касько, С. Качула, Г. Кіндрацька, А. Кузнєцова, М. Мескон, О. Пересада, О. Пилипак, М. Портер, О. Суслов, К. Хаттен, М. Хаттен, Н. Шевчук, Л. Штанько та ін. Праці зазначених вчених формують теоретико-методологічну основу дослідження проблеми стратегічного планування інвестиційної діяльності підприємств. Втім, чимало важливих питань залишаються недостатньо розробленими, що обумовлює актуальність даного напрямку дослідження.

Мета статті – дослідження процесу планування інвестиційної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиції мають велике значення як для майбутнього окремого підприємства, так й економіки країни загалом. Основною

метою залучення інвестицій є масштабування основних засобів виробничого та невиробничого характеру, зміцнення матеріально-технічна база суб'єктів господарювання, що дозволяє нарощувати обсяги виробництва, збільшувати прибуток, поліпшувати умови праці та побуту працівників. Це безпосередньо впливає на собівартість, асортимент, якість, новизну та привабливість продукції, загалом її конкурентоспроможність [2].

Основою стабільної діяльності підприємства в умовах ринку є його фінансова стійкість, що є також запорукою виживання підприємства у конкурентному середовищі. Фінансова стійкість підприємства передбачає такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство здатне ефективно використовуючи кошти, забезпечити безперервний процес виробництва та реалізації продукції, витрати на його розширення і оновлення, при цьому вільно маневруючи ними.

Розробка методів та підходів стратегічного планування інвестиційної діяльності підприємства відноситься до галузі планування фінансового менеджменту, під яким, як відомо, розуміється сфера відносин на мікрорівні, пов'язана з розробкою методів оптимізації планування фінансових ресурсів з метою отримання підприємством максимального доходу [3].

У межах інвестиційної діяльності необхідно стратегічне планування, завданням якого є розробка і обґрунтування стратегії розвитку підприємства на різних ринках (товарних, фінансових, інформаційних), а метою – фіксування джерела одержання фінансових ресурсів, оцінка плати за використання з урахуванням вартості їх обслуговування [1]. В рамках цілей і завдань планування формальні цикли та стадії планування можна представити різними схемами, але найбільше стисло їх можна обґрунтувати таким чином:

– перший цикл: цілепокладання (формулювання, затвердження цілей і стратегій). До пріоритетних цілей довгострокового планування можна віднести темп зростання, норма прибутку і долю на ринку;

– другий цикл: оцінка програми (рекомендація вибору програми і висунення вимог, розробка варіантів програми і вибір найкращого з позиції формування інвестиційних стратегій);

– третій цикл: розробка бюджету (визначення методів фінансування, їх розподіл і взаємозв'язок, утвердження).

Першим етапом будь-якої діяльності є цілепокладання, яке природно впливає на подальшу розробку планів і, зокрема, структури джерел фінансування. На цьому етапі не можна забувати, що особливістю оздоровлення інвестиційної діяльності є прояви таких взаємопов'язаних факторів:

- відсотки «ефективного власника»;
- наявність платіжної кризи;
- недосконалість діючої нормативної бази;
- рівень відсоткових ставок на фінансовому ринку;
- високий рівень некомерційних ризиків.

На початковому етапі стратегічного планування інвестиційної діяльності підприємства, передусім, необхідно вирішити питання про можливість її здійснення взагалі, на даному підприємстві, на даний момент часу, у найближчій перспективі, оскільки це залежить, насамперед, від успіхів діяльності підприємства, одержуваного ним прибутку, його можливостей, конкурентоспроможності тощо.

З точки зору процесу інвестиції поділяються на: початкові інвестиції, інвестиції для розширення, перерозподіл вільних коштів на придбання нових основних засобів, інвестиції на заміну основних активи, диверсифікація інвестицій тощо.

Основними цілями інвестиційного аналізу є:

- визначення потреби в інвестиційних ресурсах;
- визначення можливих джерел фінансування та розгляд питань взаємодії з інвесторами;
- оцінка плати за джерело фінансування;
- складання фінансової оцінки ефективності інвестицій з урахуванням повернення позикових коштів;
- розробка детального бізнес-плану проекту для подання потенційному інвестору.

Безсумнівно, виконання низки основних правил дозволяє планувати майбутні інвестиції найбільш ефективно. Перш ніж прийняти рішення про інвестиції, важливо визначити проблему, яка бути вирішена в результаті її здійснення.

У більшості випадків існує кілька шляхів досягнення цілей інвестування, і дуже важливо визначити оптимальний шлях на початку планування.

Більшість інвестицій є незалежними одна від одної. Це означає, що вибір однієї інвестиції не зупиняється, щоб обрати будь-яку з них. Однак існують обставини, за яких інвестиційні проекти конкурують один з одним в своїх цілях, наприклад, у випадку, коли розглядаються два можливих шляхи вирішення проблеми або існують подібні проблеми. Такі інвестиційні проекти називають взаємовиключними.

Інший тип інвестицій полягає у витратах, здійснених на додаток до початкових інвестицій. Так, будь-які інвестиції в будівлі та обладнання зазвичай передбачають додаткові майбутні витрати на їх утримання у робочому стані, вдосконалення та часткова заміна в найближчі кілька років. Такі майбутні витрати повинні бути враховані на першому етапі прийняття рішення.

Успіх довгострокових інвестицій повністю залежить від майбутніх подій та їх невизначеності. Недалековидним є припущення, що минулі умови та досвід залишаються незмінними й застосовуватимуться до нових реалій. Тут може допомогти ретельний аналіз змін окремих змінних, таких як обсяг продажів, ціни, вартість сировини тощо. Такий аналіз допомагає звузити коло майбутніх помилок.

Інвестиційний процес завжди пов'язаний з ризиком і чим довше проект, терміни його реалізації, тим він більш ризикований. У зв'язку з цим при прийнятті рішень необхідно враховувати фактор часу.

Для правильної оцінки майбутніх доходів від інвестиційної діяльності потрібен метод перерахунку відносного значення цих майбутніх потоків у вартості сьогодення. Для такого перерахунку в економічному аналізі існують спеціальні математичні методи, що дозволяють визначити майбутні доходи, враховуючи фактор часу: метод компаундування та метод дисконтування.

Для подання інвестиційного проекту передусім необхідно розробити бізнес-план. Він може бути різним за формою, але його основний зміст однаковий для всіх. У країнах з розвинутою ринковою економікою накопичено достатній досвід у сфері планування і інвестиційного аналізу. Використовувані сьогодні усіма розвиненими країнами методи планування та критерії оцінки ефективності інвестиційних проектів є загальноприйнятими, що забезпечує діалог і взаєморозуміння між інвесторами та підприємцями різних країн. До них відносяться методи оцінки ефективності інвестиційних проектів таких авторитетних міжнародних організацій як ЮНІДО, Світовий банк і Європейський банк реконструкції та розвитку.

Загальним для них є те, що всі класичні принципи інвестиційного аналізу базуються на методі аналізу грошових потоків.

Перед розробкою бізнес-плану або інвестиційного проекту менеджеру необхідно виконати такі завдання, кожне з яких є невід'ємною частиною процесу планування та залучення інвестицій:

- провести маркетингове дослідження з вибору подальшого виробництва товару чи послуги вже представлених на ринку, але з високим потенційним попитом, а також з вивчення можливостей і шляхів виходу на ринок нового продукту або послуги;
- оцінити відповідність організаційних, професійних і технологічних можливостей вимогам виробництва та маркетингу обраних продуктів або послуг;
- визначити «вузькі місця» та шляхи їх подолання;
- визначити потенційних партнерів по співпраці, ключових постачальників сировини та комплектуючих, а також укладення з ними попередніх договорів про умови поставки;
- визначити постачальників технологічного обладнання та умови договорів з ними про його доставку;
- здійснити попередній розрахунок інвестицій і оцінку очікуваного вкладу;
- визначення типи або назви конкретних потенційних інвесторів для проекту.

Найчастіше на підприємствах реалізуються так звані реальні інвестиції, які здійснюються у межах інвестиційних проектів.

Реальні інвестиції – це інвестиції в основний та оборотний капітал, у нематеріальні та нефінансові активи. До реальних інвестицій відносяться вкладення коштів в оновлення наявної матеріально-технічної бази підприємства, нарощування його виробничої потужності, освоєння випуску нових видів продукції чи технологій, інноваційні нематеріальні активи, будівництво житла, об'єктів соціально-культурного побуту, витрати на екологію тощо [5].

У свою чергу, реальні інвестиції по розв'язуванню завданням діляться на такі основні групи:

- 1) інвестиції, що сприяють підвищенню ефективності виробництва. Метою їх залучення є створення умов зниження виробничих витрат інвестора за допомогою заміни устаткування на більш продуктивне або переміщення виробничих потужностей в регіони з вигіднішими умовами виробництва;
- 2) інвестиції в розширення виробництва. Дані інвестиції ставлять за мету розширити обсяг продукції для тра-

диційних ринків збуту підприємства в межах існуючих виробництв;

3) інвестиції в створення нових технологій або нових виробництв;

4) інвестиції, що забезпечують виконання державного або іншого великого замовлення.

Визначившись з напрямом інвестиційної діяльності і необхідним обсягом інвестиційних ресурсів, надалі здійснюється виявлення та залучення різних джерел фінансування реальних інвестицій (інвестиційних проектів) передбачуваних до реалізації як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі.

Відповідно до джерел фінансування переважно розрізняють:

– інвестиції, здійснені з власних фінансових ресурсів та внутрішньогосподарських резервів підприємства (інвестора): прибуток, амортизаційні відрахування, грошові накопичення та заощадження громадян та юридичних осіб, кошти від страхування у вигляді відшкодування втрат від аварій, стихійних лих, тощо;

– інвестиції, здійснені з позикових фінансових джерел підприємства (інвестора): банківські та бюджетні кредити, облігаційні позики та ін.;

– інвестиції, здійснені з залучених фінансових джерел підприємства (інвестора): кошти, одержувані від продажу акцій, пайові внески членів трудових колективів, фізичних та юридичних осіб тощо.

Крім, вище перелічених джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємства не менш популярними останнім часом стали лізингові операції та факторинг, що здійснюються підприємствами. Основними факторами переваги одного типу фінансування над іншим є доступність грошових коштів та діючі відсоткові ставки [4].

Наступним етапом стратегічного планування інвестиційної діяльності підприємства є раціональний вибір форми залучення капіталу, тобто або використовувати для здійснення інвестиційної діяльності лише власний капітал, або тільки позиковий капітал, або знайти раціональне співвідношення між використанням власного та позикового капіталів.

Кожна з зазначених форм фінансування має свої переваги і недоліки. Тому при стратегічному плануванні інвестиційної діяльності має бути проведена ретельна оцінка наслідків використання різних альтернативних схем та форм фінансування. Наприклад, важливо дотримуватися правильного співвідношення між довгостроковою заборгованістю та акціонерним капіталом, оскільки, чим вища частка позикових коштів, тим більша сума, що виплачується у вигляді відсотків.

Фінансова схема повинна відповідати таким вимогам:

– забезпечити обсяг інвестицій, необхідний для планомірної реалізації проекту;

– сприяти оптимізації структури інвестицій і податкових платежів;

– забезпечувати оптимальний баланс капітальних витрат і ризиків, що супроводжують проект;

– забезпечувати максимально ефективне співвідношення між обсягом залучених фінансових ресурсів та розміром одержуваного прибутку.

На заключному етапі стратегічного планування інвестиційної діяльності підприємства проводяться аналіз та оцінка економічної ефективності передбачуваних до реалізації інвестиційних проектів, з метою вибору найбільш ефективних та прибуткових. Причому оцінка економічної ефективності інвестицій (інвестиційних проектів) здійснюється з урахуванням інфляції на момент оцінки, невідомості та ризику, пов'язаних із здійсненням інвестиційного проекту.

Згідно з традиційною концепцією, інвестиційна діяльність підприємств характеризується довгостроковим вкладенням значних ресурсів (що, як правило, перевищує повсякденну діяльність компанії) для отримання прибутку та зміцнення конкурентних позицій у майбутньому.

Таким чином, основною метою інвестицій є отримання підприємством певної конкурентної переваги або попередження втрати його позицій на ринку.

Фінансові витрати на вирішення цих завдань дають підприємству низку переваг одразу за кількома напрямками:

1. Економічні переваги, які виражаються в збільшенні товарообороту, зниженні операційних ресурсів, мінімізації різних ризиків ведення бізнесу, підвищенні конкурентоспроможності компанії.

2. Соціальні пільги, в тому числі підвищення корпоративної культури, вдосконалення системи мотивації персоналу, виявлення та інтеграція перспективних співробітників, навчання команд.

3. Організаційні переваги, до яких відноситься підвищення здатності менеджменту підприємства реагувати на поточні і майбутні потреби бізнес-середовища, усунення недоліків в організації бізнесу, поліпшення бізнес-процесів.

Незалежно від цілей бізнесу інвестиційні проекти в реальному секторі зазвичай приводять до змін у технології виробництва та надання послуг, виробничому потенціалі, якості продукції або структурі асортименту, що, у свою чергу, виражається в інноваціях, збільшенні доходів або зниженні витрат.

Грунтуючись на класичному визначенні інвестицій як способу збереження та збільшення капіталу, можна виділити три широкі категорії інвестицій, а саме:

1. Фінансові інвестиції: акції, зобов'язання, депозити тощо.

2. Фізичні інвестиції: будь-які проекти в реальному секторі для створення матеріальних активів.

3. Нематеріальні інвестиції: навчання персоналу, дослідження та розробки, патенти, різні ІТ-системи, реклама тощо.

Не применшуючи значення фінансових та нематеріальних інвестицій, зупинимось більш детально на фізичних інвестиціях. Фізичні або реальні інвестиції – це інвестиції, реалізовані в матеріальні активи з метою отримання економічної вигоди (наприклад, у результаті збільшення вартості активів або доходів від виробничої діяльності).

Найбільш формальним критерієм класифікації фізичних інвестицій є ціль або вигоди, очікувані від проекту. Важливу роль в діяльності будь-якого підприємства мають реальні інвестиції в модернізацію основних фондів, що ведуть до оновлення виробничих потужностей до сучасного рівня (заміна фізично зношеного або морально застарілого обладнання на нове), а також інвестиції в бізнес-розвиток (розширення масштабів виробництва). Останній напрямок інвестиційної діяльності сприяє впровадженню нових послуг і продуктів, розвитку мережі продажів і каналів збуту.

Також фінансові експерти виділяють «замісні» інвестиції, спрямовані на підтримку існуючих виробничих потужностей, що робляться з метою підтримки діяльності компанії на поточному рівні та збереження конкурентної позиції.

Низка дослідників також виділяють стратегічні інвестиції, спрямовані на захист підприємств від несприятливих умов, посилення розвитку за стратегічно важливими напрямками та вихід на нові ринки.

Фізичні інвестиції найчастіше здійснюються з довгостроковим розрахунком, тому необхідно виявляти належну обережність при плануванні інвестиційних витрат та джерел їх фінансування, а також при прогнозуванні фінансово-економічних ефектів у майбутньому.

Основні проблеми, які доводиться вирішувати керівництву підприємств при прийнятті рішення про інвестиційну діяльність, пов'язані з невизначеністю та низькою точністю прогнозування умов, у яких вони реалізовуватимуться та здійснюватимуться. У міру збільшення часового горизонту збільшується ризик проекту, і учасникам проекту стає складніше оцінювати майбутні витрати, відсоткові ставки тощо.

Висновки. Інвестувати або не інвестувати в діяльність підприємства – питання добровільне. Але рано або пізно керівництво підприємства стане перед вибором: почати вкладати ресурси в діяльність підприємства (для відновлення матеріально-технічної бази, розширення виробництва тощо), тим самим залишаючись у конкурентному полі, або відмовившись від інвестування зрештою залишити даний сегмент ринку, не витримавши конкурентної боротьби.

Список використаних джерел:

1. Білик М. Д., Белялов Т. Е. Фінансове планування на підприємстві : навчальний посібник. Київ : ПанТот, 2015. 435 с
2. Бланк І. О., Гулява Н.М. Інвестиційний менеджмент : підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. 398 с.
3. Василенко В. О. Стратегічне управління підприємством : навч. посібник. Київ : ЦНЛ, 2004. 400 с.
4. Момот Л. В. Розвиток факторингу в Україні. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2015. Т. 21. № 2. С. 100–107.
5. Очередько О. О. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності підприємств України. *Менеджер*. 2016. № 4 (73). С. 24–31.

References:

1. Bilyk, M. D., Bielalov, T. E. (2015) *Finansove planuvannia na pidpriemstvi: navchalnyi posibnyk* [Financial planning at the enterprise: a study guide]. Kyiv: PanTot. (in Ukrainian)
2. Blank, I. O., Huliava, N.M. (2003) *Investytsiinyi menedzhment: pidruchnyk* [Investment management: a textbook]. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t. (in Ukrainian)
3. Vasylenko, V. O. (2004) *Stratehichne upravlinnia pidpriemstvom : navch. posibnyk* [Strategic enterprise management: a study guide]. Kyiv: TsNL. (in Ukrainian)
4. Momot, L. V. (2015) *Rozvytok faktorynhu v Ukraini* [Development of factoring in Ukraine]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnolohii*, 2, 100–107. (in Ukrainian)
5. Ocheredko, O. O. (2016) *Perspektyvy rozvytku investytsiinoi diialnosti pidpriemstv Ukrainy* [Prospects for the development of investment activities of Ukrainian enterprises]. *Menedzher*, 4, 24–31. (in Ukrainian)

PLANNING OF INVESTMENT ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE

Summary. The article substantiates the necessity of developing an investment strategy of the enterprise. This is one of the conditions for the effective functioning of the enterprise, which is expressed in the improvement of product quality, reduction of total costs, expansion of the production base and, as a result, increase of competitiveness on the goods market. To achieve the above goals, it is necessary to carefully develop an investment strategy and constantly improve it. It is noted that the task of strategic planning is the development and substantiation of the company's development strategy in various markets, and the goal is to fix the source of obtaining financial resources, estimate the fee for use, taking into account the cost of their service. The stages of strategic planning of the enterprise's investment activity are defined and considered. The author points out that at the initial stage of strategic planning of the enterprise's investment activity, it is necessary to resolve the issue of the possibility of its implementation in general, at this enterprise, at this moment in time, in the near future. First of all, the success of the enterprise's activity, its profit, its capabilities, competitiveness, etc. depend on this. Having decided on the direction of investment activity and the necessary volume of investment resources, the identification and attraction of various sources of financing of real investments (investment projects) intended for implementation in both the short-term and long-term perspective is carried out. The next stage of strategic planning of the enterprise's investment activity is the rational choice of the form of capital attraction. That is, to use only equity capital or only loan capital for investment activities, or to find a rational ratio between the use of equity and loan capital. The main sources of investment financing are presented, the main groups of real investments are considered for the tasks to be solved. The advantages and disadvantages of various forms of financing the investment activities of the enterprise are determined. It is noted that a thorough assessment of the consequences of using various alternative schemes and forms of financing should be carried out during the strategic planning of investment activities.

Key words: economic efficiency, profit, investment, planning, investment activity, sources of financing, competitiveness.